

A moldvai csángómagyarok mai énekei

Seres András—Szabó Csaba: Csángómagyar daloskönyv. Moldva 1972—1978.

Szervátiusz Tibor borítójával és rajzaival.

Bp. É. n. [1991] Héttorony Könyvkiadó. 577 lap.

Kodály *A magyar népzene* című munkájának előszavában kijelölte a jövőbeni kutatás legfontosabb feladatait, a jelen kötetet egészében tekintve, a szerzők munkája abba a feladatkörbe illeszkedik, amelyet Kodály a népzene és népköltészet élettanának nevezett: egy viszonylag jól ismert tájegység hagyományának legújabb helyzetéről tudósít; s mint ahogy a megismételt gyűjtéseknél várható, sok ismert adat került elő, de emellett szép számmal vannak eddig ismeretlen változatok, nemkülönben teljesen új adatok is. A gyűjtemény 19 helységről 481 adatot tartalmaz.

A kötet anyagának tetemes részét Seres András gyűjtötte. Szabó Csaba kiegészítő gyűjtéseket végzett, viszont az ő munkája a tudományos feldolgozás: a hangfelvételek lejegyzése, a rendezés, az előszó, valamint a jegyzetek, a könyvészet és a mutatók pontos összeállítása.

A monumentális kiadvány tulajdonképpen népzeneközpontú, mivel döntő többségben vannak az énekes, illetve hangszeres darabok, de tartalmaz daltam nélküli népköltészetet is (táncszók, köszöntők, színjátékok, imák, ráolvasók, találos kérdések). Az

elrendezést az anyag sokrétűsége határozta meg: első sorban a funkciónak és a műfaji hovatartozásnak kellett érvényesülnie, csak másodsorban a zenei szempontoknak (népzene és dallam nélküli népköltészet együtt található az I—II. és VII. csoportban). Szigorúbb zenei rendezést főleg a dal- és balladaszövegű dallamoknál lehetett érvényesíteni. Szabó Cs. áthidaló megoldást keresett: a magyar népzene-tudomány különböző rendszerezési eljárásait az anyag sajátosságainak megfelelően egyeztette (III. *Gyermekdalok és rokon dallamok/szövegek*; IV. *Régi réteg*; V. *Új stílus*; VI. *Vegyes osztály*). Meg kell említenünk egy sajnálatos elírást: a VI. dallamcsoportnál a jegyzetekben a címszó helyesen, azaz *Vegyes osztály*ként szerepel, viszont a tartalomjegyzékben és a csoport belső címlapján a *Vegyes stílus* megnevezés helytelen, mert a „stílus” fogalma ellentmond a csoport magától értetődően heterogén összetételének. Egyebek közt itt kaptak helyet a népies dalok is (a II. csoport táncdallamai közt is előfordulnak). Az előszó 18. lapján a terjesztésre alkalmas, illetve nem alkalmas dallamokról szólva nem ártott volna ezekre is felhívni a figyelmet, ugyanis nem valószínű, hogy az átlagolvasó átnézi a jegyzeteket. Véleményünk szerint a moldvai csángók dallamkészletéből a népies dalok a legkevésbé alkalmasak a terjesztésre.

A lejegyzésben Szabó Cs. szem előtt tartja a hangzás hiteles írásba foglalását éppúgy, mint a gyűjtemény hozzáférhetővé tételét a nagyközönség számára is. A használt jelzémódot az előszóban indokolja és magyarázza (11—15. l.). A zenei lejegyzésben az eddigi gyűjteményekben — többnyire helyszűke miatt — ritkán alkalmazott írásmód például a csoportos előadásban az egyéni variánsokból létrejövő heterofónia vagy a furulya-dallam és a kísérő morgás multifóniájának partitúraszerű megjelenítése; a versszakok variánsainak szinoptikus egymás alá helyezése; a skandált verseknél a beszéd és ének határán mozgó intonáció és a ritmus jelzése. A szövegeket „részleges fonetikai hűséggel”, (12. l.) jegyzi le (a köznyelvitől eltérő hangzók betűjéhez

tett jelekkel). Emellett „elemző lejegyzést” (14. j.) is alkalmaz: jelzi a beszédben is előforduló, de az énekben sokkal feltűnőbb szótagközi mássalhangzó-tapadásokat, a szervetlen magánhangzókat, zárójelben, dőlt betűvel vagy fölé írva a kiesett, illetve a köznyelvitől eltérő ejtésű mássalhangzókat.

Visszatérve a fönnebb említett új adatok kérdésére, megjegyezzük, hogy nyilvánvalóan csak az előző közlésekhez viszonyítva ítéltető meg, mennyiben gazdagítja a jelen kötet a folklórtudomány adattárát; minden bizonnyal sok ismeretlen anyag lappang még az archívumokban. Az előszó és a jegyzetek kimerítően utalnak az előző közlésekre és jelzik az új adatokat, ezért csak néhány érdekesebb esetet említünk meg: a Névtelen *Comico-Tragoedia* moldvai előfordulásáról eddig nem volt adat (304. sz.); igen jelentős az itt közölt népénekek száma (dallamutalásokkal együtt közel 90); a több évtizeddel korábbi gyűjtések adatközlőitől származó régebbi és újabb dallam- és szövegváltozatok párhuzamba állítása feltárja az átalakulásokat; eddigi közlésekben nem szereplő bővült dallamok (130—133. sz.). Különös figyelmet érdemelnek a hangszeres darabok: az eddigi szórványos közlések után itt 28-at találunk (falevélen, furulyán, tilinkón és havasi kürtön játszották). Páratlan értékűek a hangszeres figurációkban feloldott recitálásszerű, szabad formában rögtönzött dallamok (262—263. sz.); a kötetlen sira-tókkal (vagy a román dojnákkal?) rokoníthatók. Mindezekhez még hozzá kell tennünk az előszóban olvasható, beható megfigyelésen alapuló megjegyzéseket: az éneklés módjáról, a furulyatechnikáról, a dalkészlet mai állapotáról stb.

Azt a célkitűzésüket, amelyet a kötet tanúsága szerint egyszerűen és szakértelemmel teljesítettek, a szerzők így fogalmazták meg: „...munkánkban az az elgondolás vezetett, hogy minden akadályoztatás ellenére legyen folytonossága a moldvai magyar zene gyűjtésének és közlésének” (18. l.).

Szenik Ilona